

KATRAM **SAVA** GRĀMATA GALVĀ

KATRAM SAVA GRĀMATA GALVĀ

Inga Utena-Logina

Vakar Aivars Hermanis atkal saka: Tev taču jāraksta! Raksti grāmatu! Esmu iemanījusies šādu Aivara runu ņemt kā treniņu nedzirdēšanai, jo mani apgrūtina šī tēma, neinteresē. Un katreiz izdodas drusciņ ilgāk neklausīties.

Grūtas ir tās rakstīšanas kampaņas, vienubrīd saku - cilvēkam, kuru šogad pažiņu jau trīsdesmit gadus. Nekam citam vietas nepaliek. Nu, raksti vienu lapiņu dienā, viņš neatdziest. Kā dienasgrāmatu - tas būtu interesanti. Tāpat kā es katru dienu spēlēju ģitāru četras stundas, lai gan man varbūt nemaz negribas...

Tā kādu brīdi mūsu abu mazitīņo kabinetu piepilda Aivara uzmundrinājumi, puspalātes, labvēlība - skaļāk, klusāk... Gandrīz kā rituāls ir mana iespraušanās pa vidu, kad viņš ņem elpu: Neesmu nekāda rakstniece, tikai divas grāmatas uzrakstīju, un ļoti sen.

Taču vakar man izdevās atrast labu beigu teikumu. Aivar, - sacīju, lai man vairs negrauztu ausis viņa lekcija, - ja es kādreiz ko rakstīšu, noteikti sākumā pieteikšu: Iedvesmoja Aivars Hermanis. Huu, godam pabeidzām. Nepatīk man šī tēma.

Ne prātā nenāca, ka šorīt, braucot uz darbu Arēnā, jau būšu gatava to darīt! Izbraucot vienmuļo Augusta Deglava ielu visā tās garumā, domas kā šautriņas no visādām pusēm sadūrās galvā kā mērķa dēli un nebrīdinot aizplūda atkal prom pēc īsiem monologiem ar sevi. Pie stūres neko nepierakstīsi, bet *kaut kas* bija noticis...

Redz, ko nozīmē, kad kāds tev tic, to nenoklusē, piespiež ieklausīties. Vienā rītā viss jau pats ir sakārtojies. Vēl vakar biju pārliecināta, ka nekad vairs nerakstīšu.

Katram sava grāmata galvā Mana

Kļūst interesanti.

Tālumā, bet tomēr aiz stūra gaida mani piecdesmit gadi.

Piecdesmit sasniegt ir vareni, tā ir privilēģija, ne katram dota. Toties visi, kuri turpina dzīvot, kļūst vecāki, un tā ir labāka alternatīva, nekā mirt jaunam.

Taču pats skaistākais: pieredze pārvērtusies par intuīciju, un vienubrīd atskārsti - dzīvot kļuvis vieglāk. Patīkamāk. Nemanot. Iepriekš par to nav nojausmas. Jo tu vēl tur neesi bijis.

Laikam esi noticējis sev – tāpēc, ka sava pieredze un sava intuīcija. Ja tā kļuvusi par labāko draudzeni, viņa bez šaubām atmet visas šaubas, un tu vienkārši *zini* patiesību.

Intuīcija gan čukstējusi priekšā ir vienmēr, lai ko beigās izvēlies. Ja Augstākais ar cilvēku kaut kā sarunājas, tad arī, visticamāk, caur intuīciju.

Piecdesmit, protams, ir iedomu pietura, jo nekas jau nemainās. Un kur rakstīsi, kā tieši jājūtas ikkurā vecumā? Priekšstatī tikai kaut kādi. Tālab man patīk, ka sociālajos tīklos sarunājas visādu vecumu ļaudis, nerūpējoties, no kuras paaudzes sarunbiedrs. Un iegūst visi.

Es jau sen jūtos bez konkrēta vecuma. Un neviens nav arī sakarīgi paskaidrojis, kālab būtu jāpielāgojas kaut kādiem cipariem.

Nozīme ir tikai tam, ko darām. Iekšēji un ārēji. Visu mūžu. Jo tā mēs dzīvosim rīt. Var gadīties, ka šajā brīdī nosakām savu dzīvi pēc desmit gadiem. Tas ietilpst pie *rīt*.

Uz pasauli katrs varam skatīties, kā vien vēlamies jeb - kā nu spējam un jūtamies...

Vakar man bija tā saruna ar Aivaru Hermani.

Ir 20. janvāris. Kā katru gadu. Šoreiz 2016. gadā.

Mūsu Barikādēm paliek 25 gadi. Upuru ir vairāk, nekā zinām, gribu apliecināt. Mums ir pavisam neapjauktas un nezināmas ģimenes, kurām tagad aprit 25 gadi kopš tuvinieku nāves. Tajā dienā taisīju sižetu Panorāmai par to, ka cilvēki uz barikādēm mirst ar sirdstrieku - ar infarktu, tātad. Bija ziņas no Kardioloģijas centra, vai kā toreiz to pašu māju sauca, un mani aizsūtīja filmēt dakterus.

Vakar pavisam vēl, nevarēdama aizmigt, iedarbināju netikumu paskatīties Facebook (FB). Olafs Pulks bija svaigi nofilmējis savas atmiņas par tām dienām pirms divdesmit pieciem gadiem. Tas labi, ka cilvēki apkopo atmiņu daloties – Olafs, piemēram, tolaik strādāja LTV ziņās. Es gan viņu nenoskatījos, jo Godmaņa stāstītais, grāmatu taisot, labus desmit gadus pirms Parex sāgas (piebilstu, lai neļūk), man ir vēl pārāk spēcīgs dzīvais iespaids. Itin viss mainās, dzīve un cilvēki, bet vēstures brīži ne.

Tas bija vēl gana nesen pieredzēts. Blakus sev redzēju un dzirdēju, kā katrs nākamais pusteikums izvelas no Godmaņa, atsāktās Latvijas pirmā premjera, - aizturēti, neizsakāmi, tomēr daudz un iespaidīgi pasakot. Viņa *runājošā* mimika neko nenoslēpj. Un arī bērnam par Barikādēm ieteicu izlasīt tajās dažās lapās. Ar to sākumam pietiek arī nākamajai paaudzei, lai vēsturi izjustu reāli. No epicentra. Bērns atnāca atpakaļ, līdz malām piepildīts, un tikvien klusīnām noteica: *Kruti*. Pēc brīža: Vajadzētu vēlreiz izdot – tas ir tik iespaidīgi, kad tā piefiksēts. Tad tiešām bija vērts to pieveikt, akurāt gadu pirms viņa dzimšanas. Mēs daudz ko gribam paveikt saviem bērniem, viņu nākotnei, un dažreiz viņi vienkārši pasaka, ka sanācis.

Ideja grāmatai, kāpēc rakstīju Cilvēks Godmanis, man bija - kas notika viņa prātā un sirdī pusminūti pirms un pusminūti pēc to lēmumu pieņemšanas, kuri arvien ietekmē mūsu mūžus. Un katru lēmumu pieņem cilvēks. Pusgrāmata bija par eksistenciālām lietām – bailēm, vientulību, mīlestību, kaislībām un šo to citu jeb – par kategorijām, kas ar cilvēku kopā ir vienmēr, lai kurp viņš ietu un ar ko nodarbotos, un arī kā premjers lemtu par visiem citiem.

Aiz Olafa ieraksta Žaklīna bija iekomentējusi, kādi iespaidi viņai aizvien nāk līdz, vēl kāds kaut ko... Tāda personiski patriotiska sarakstīšanās starp pazīstamiem un nepazīstamiem isti vēl nav piedzīvota - FB uz iepriekšējo apaļo gadadienu nebija pašsaprotams, un arī par patriotismu cilvēki vēl nesen nemaz tā nerunāja.

Es FB ierakstīju par to sirdstrieku sižetu, kuru, domājams, vienīgā atceros, jo rādīja uzreiz pēc paziņojuma par Slapiņu un Gvidi. Zvaigzni. Viņa Krišjānītim tikko, Zvaigznes dienā, bija palicis gads. Miļā Una maza. Daiga. Viņai bija laiks pierast pie nenovēršamā. Divas nedēļas, šausmīgu pusmēnesi. Un tajā mirklī, kad viņš uz brīdi atmodās, Daiga tieši bija klāt un paspēja pateikt, ka ar bērniem viss kārtībā...

Nupat bildē redzēju Andra Slapiņa dēlu – viņam arī ir gandrīz 25 gadi. Ļoti līdzīgs tēvam, kurš par viņa atnākšanu nepaspēja uzzināt.

Un man jādoma arī par tām ģimenēm, kurās šodien un vakar piemin savu mīļo cilvēku, kurš aizgāja uz barikādēm, un tur viņa sirdij uztraukumi par Latviju bija nepanesami... Tās bija gan latviešu, gan krievu sirdis. Kaut par tām otrajām nez kāpēc nemēdz runāt. Lai gan būtu godīgi.

Toreiz mēs pat domās nepieļāvām vardarbību pret cilvēkiem. Kāda bija nupat nesen Ukrainā, un tad arī nācās par to domāt. Teorētiski – jā, it kā pieļāvām, bet bez tuvāk pielaiestas domas, ka tā no tiesas var notikt.

Vēlāk viens bijušais SAB darbinieks man stāstīja – ja čeka tobrīd būtu strādājusi kaut ar pusjaudu, cik briesmīgi būtu noticis tad! Ka mēs neesam novērtējuši čekas priekšnieku Johansonu, un ar OMON pārsvarā galā ticis Rīgas miliču priekšnieks Viktors Bugajs. Jā, dzirdēts, ka viņam piemita spēja būt istam milicim vistrakākajos brīžos, ieskaitot īsta miliča viltību būt par vidutāju, kad situācijai jāatdziest.

Bugajs pirms pieciem gadiem ir atstājis savu stāstu. *Specnaza* divīzija gaidījusi pavēli no Maskavas. “Ja tā būtu saņemta, *specnazs* likvidētu barikādes 15 minūtēs. Dažas trokšņa un gaismas granātas, dažas dūmu granātas, sāktos panika, daudzi cilvēki paliktu aklī un kurli, daudzus būtu vieglāk nogalināt, barikādes paliktu tukšas,” stāsts palicis delfi.lv krājumos. “Ja cilvēki *specnazam* pretotos, notiktu tas pats, kas notika Viļņā, tikai upuru būtu vairāk. Es taču biju pie [Augstākās Padomes priekšsēdētāja Anatolija] Gorbunova, lūdzu, lai viņš pierunā barikādniekus atstāt savas barikādes. Zināms, ka barikādniekiem bija daudz šaujamo un auksto ieroču. Nevienam arī nezina, kur palika Roberta Mūrnieka mašīna ar veselu kravu šaujamieroču – tā nāca no Valmieras. Mūrnieku, kā atceraties, sašāva, un, kamēr mēs ņēmāmies ar ātro palīdzību, tikmēr kāds piesēdās pie auto stūres, un šo mašīnu vēlāk atrada pie Saulkrastiem, tikai jau bez ieročiem.”

Arī par Andri Slapiņu Bugajs izteicies: “Viņam uz pleca taču bija sudrabaini mirdzoša filmēšanas kamera, kas no tālienes izskatījās kā granātmetējs. Tāpēc snaiperis šāva uz viņu.” Cik muļķīgi. Taču tik gudri mēs esam tagad, raugoties no vēlāka brīža. Par kameras faktoru mēs dzirdējām jau pirmajās dienās pēc notikušā... Tātad tā būs bijis.

Gadiem nebiju redzējusi tās nakts šaušanas sižetu. Pirmajos piecos, septiņos gados rādīja samērā bieži. Drausmīgi teikt, taču tie bija jau pierasti kadri. Tā ar cilvēkiem notiek. Turklāt paši bijām pilni ar personīgajām izjūtām, kas tik ātri nepāriet... Atceros, Juris Vaičunas, Labvakar! režisors, reiz sauca mani paskatīties, kā kārtējoreiz pārmontējis šaušanu tumsā, kas tagad bija gala versija, vēsturei saglabājamā, – vai būs labi. Es skatījos un nejutu neko, pilnīgi neko. Vien mana profesionālā daļa zināja – tā ir augstākā klase. Un ka tas drausmīgais, horizontālais *salūts* pēc laika atkal būs ar pirmreizēju iespaidu.

Tagad jau man pašai. FB ieraugu Jura Podnieka studijas sižetu, jo saprotu, ka filmēts no Gvido Zvaigznes kameras – tā divaini klanās un rāvieniem stumjas pa sniegu uz priekšu.

“Veči, nāciet palīgā, Gvidis ievainots! Tūlīt medicīnas māšas nāks,” Juris Podnieks mierina savu ilgo cīņubiedru, savu operatoru. Gvidis vēl saka: “Mums jātiek no šejienes ārā.” Juris, var saprast, viņu nes un velk ar visu kameru. Gvido tādā pārsteiguma pilnā balsī, kāda mēdz būt šoka brīžos, saka: “Laikam stipri sūdiģi nav... Vai nu izgāja cauri, vai... asinis kaut kādas būtu... sātā.”

Mēs zinām, ka viņam trāpīja ekspansīvā lode – tā, kura, iekļuvusi mērķī, turpina savu nāves darbiņu, sadaloties vai izplešoties. Mēs iepriekš par tādām nemaz nezinājām. Tieši toreiz apguvām. Ārsti Gvida mammai teikuši, lai lūdz Dievu paņemt Gvidi pie sevis, jo izdzīvojot mocības būtu briesmīgas... Tad nu tik divaini bija pirms gadiem trim ieraudzīt, ka mēs

iegādāsimies 30 000 tādas lodes. Redzēju izsludināto iepirkuma konkursu par kopumā 40 000 ekspansīvajām un zemskaņas lodēm, ko iepērk Latvijas Republika. Ap savu 95. dzimšanas dienu 21. gadsimtā. Ekspansīvās lodes nedrīkstot būt lēnākas par 370 metriem sekundē – *sekundē!* –, aprakstīts tehniskajā specifikācijā. Man apziņa neņem pretim, ka tas ir pieņemami mūsdienām. Ka tas tiek pieņemts kā iespējams saskarsmes veids. Turklāt Aizsardzības ministrija ir secinājusi, ka mūsu ārsti pārsvarā nezina, kā apkopt militārus ievainojumus, un šobrīd kopā ar Veselības ministriju noris domāšana par šīs problēmas risinājumu. Pilnīgs kino...

Toreiz, tajā laikā visi dakteri, protams, mācēja militāro medicīnu. Bija katedra, kurā mācīja kara lauka medicīnu. Andrim Slapiņam diemžēl to nevajadzēja. Kad Juris Podnieks pieskrēja ar vārdiem: "Trāpīja tev?!", skanēja pēdējie Slapiņa vārdi: "Filmē mani!" Līdz pēdējai minūtei viņš bija profesionālis, kas dokumentē, kas liecina. Pēdējā minūte bija jau sākusies. Juris, to tumsā redzot, dzirdot, apjaušot, iekaucās, iegaudojās: "Maaiiitas!"

"Turies, Andrit!" viņš vēl saka, un šis tiešais, brīnišķais cilvēks, varu sajūst, jūtas stulbi, kad saka ko tik neīstu. Bilde patumša, skaņa necilvēcīga. Un bezpalīdzīgs kā bērns Juris saka kādiem, kas pieskrējuši: "Nu, trāpīja!" Viss, ko viņš varēja - būt blakus savam draugam pēdējās viņa sekundēs un paņemt mazliet rokās. Vismaz galvu, vismaz atvadoties.

Ievainoja arī Krievijas TV raidījuma Vzgljad operatoru Vladimiru Brežņevu, kurš nākamajā vakarā ar pārsaitētu galvu jau filmēja preses konferenci. Kanālmalā bojā gāja arī jauneklis Edijs Riekstiņš, kurš varēja tur nebūt, un milicis Sergejs Konoņenko.

Podnieks ar savējiem filmēja tieši Iekšlietu ministrijas ieņemšanu, kas bija pirmā un vienīgā kauja par atjaunotās Latvijas neatkarību. Izdzirdot šāvienus, puīši, paķēruši jakas un kameras, joza no Vecrīgas ārā. Andrim Slapiņam rokās bija tā kamera, ar kuru iepriekš bija filmējis Juris. Tāpēc Podnieks vēlāk teica un atkārtoja: Viņa vietā vajadzēja būt man!

Pēc pusotra gada arī Jura Podnieka vairs nebija. Ar viņiem Latvija būtu citāda, esmu cieši pārliecināta. Ar filmām un katrs ar sevi viņi tāpat paspēja daudzas dvēseles iekustināt. Arī manējo. Mēdz būt dzīvē tādi pieskārieni, pēc kuriem topi citāds. Mēs ar Juri norunājām tieši visu filmas Vai viegli būt jaunam? laiku, kad biju noorganizējusi pirmizrādi Dzērbenē. Juris beigās teica: Tev jānāk uz Rīgu! Man bija 19, Jurim 35.

Tādus mirkļus nav iespējams atdarīt. Toties katrs piedzīvojam – lielākus un mazākus, kad jaunībā vēl nezinām savas robežas un talantus, vēl neticam, un tad! - tās var būt divas stundas vai divi teikumi, kas iedod īsto bliezienu. Vispārēju un neatgriežamu.

Es nepaspēju Jurim pateikties. Vēl gaidīju, vēl nešķitu pietiekami daudz izdarījusi, lai viņš ar mani un savu iespaidošānu varētu lepoties. Kaut gan pa tiem sešiem gadiem Spiets bija ne vien radies, bet pašā plaukumā, no šī brīža skatoties. Taču nevar ienākt prātā, ka jāpateidzas. Un ne jau tikai jaunībā šķiet, ka neskaitāmi daudz dienu priekšā.

Tik daudzi cits citam palīdz tapt par labāko sevis versiju - arī pēc jaunības. Jo bieži vien cilvēks palīdz tikai ar to vien, ka ir tāds, kāds ir. Tu klausies viņā, blakus vai pa gabalu, un tikmēr pašā kaut kas būtisks notiek, kāds puzzles gabaliņš ielec savā vietā, jo ticis īstais impulss.

Jā, bet tolaik bijām ārkārtīgi atkarīgi no tā, cik kautrīgi bijām. Tā arī daudzi dzīvoja – ar ļoti mazu cilvēku loku, vakaros noskatoties visus TV raidījumus pēc kārtas. Aprīte bija neliela – pat

telefons mājās bija tikai daļai. Ja nebija telefona, radiem uz citu pilsētu ar roku vēstules rakstīja. Toties ciemos varēja ienākt jebkurā laikā, līdzīgi nē nepazīstamus, tieši tā arī cilvēki iepazīs. Un dažās kafejnīcās vienmēr varēja kādu satikt. Ļoti cilvēciski. Ļoti mīļi bija starp savējiem. Visu pārsvarā izrunāja klātesot, no sirds un cik bieži gribēja. Bet - viens radio kanāls, viens televīzijas kanāls, avīzes pārsvarā formālas, grāmatas – tikai *nekaitīgās*. Izskatās laikam, ka bija grūti. Nē, jo mēs nezinājām, kā var būt citādi.

Arī visas iespējamās gudrības uzzināt pārsvarā varēja tikai no sarunām ar gudriem cilvēkiem. Man tik ļoti bija nepieciešams apgūt dzīvi, es runāju ar gudrajiem un visgudrākajiem - tas sakrita ar Atmodas sākumu. Ļoti bija sevi jāpārvar. Tagad cilvēki no tālaika *arhīva* saka – smaidīt vien gribot satiekoties, tik spridzīga es bijusi, bet pati lēnām pretim saku taisnību – nē, ļoti kautrīga biju. Redzu izbrīnītas acis, un pati jau arī tikai nesen vairs nebrīnos. Man saprast palīdzējis Mariss Vētra - viens no Latvijas laika komunikablākajiem cilvēkiem, kurš praktiski visu Rīgu pazina un kurš jau sen uzrakstījis, ka viņš ir ļoti kautrīgs, tāpēc vieglāk būt sabiedriskam. Tā ir. Ar kautrību palīki ļoti mazā lokā. Tagad tieši tā man patīk, bet jaunībā nepieciešams iet uz āru, iepazīt visādus pasaules lokus, lai saprastu savējo, tālab tā nepatīkamā kautrības un nedrošības pārvarēšana ilgu laiku bija mana ikdiena. Tā jau daudziem, domāju. Pavisam noteikti sadarīju daudz neveiklu muļķību, droši vien desmitiem, savu dzīvi mācīdamās. Bet nu jau esmu piedevusi sev, ka nemācēju...

Taču diezgan ātri sapratu, ka pateikties tiem labajiem cilvēkiem, kuri varbūt pat nenoskārta par lielo palīdzēšanu manis tapšanā, tā īsti varu tikai, dodot no sevis tālāk. Jau citiem. Tā arī dzīvoju. Bez tā nevaru. Un tieši tā ir normāla aprīte. Normālā miera laikā. Lai jēl kas ar mums notiktu, bet ir miera laiks.

Toreiz īsts karš mums ilga kaujas garumā. Astoni Iecavas miliči un trīs apsardzes darbinieki aizstāvēja Iekšlietu ministriju. 11 cilvēki tikai ar sevi aizstāvēja mūs, Latviju. Nē, kādas dienas jau pirms tam omonieši uzbruka milicijas nodaļai Vecmīlgrāvī un barikādēm pie Brasas tilta, bet kulminācija bija 20. janvārī.

Torīt iecavnieki bija nomainījuši Bauskas kolēģus un uz maiņām sargāja abas ministrijas ārdurvis - pa diviem pie katrām, kamēr pārējie četri atpūtās. Šiem lauku miličiem iekšlietu ministrs Aloīzs Vaznis bija nolasījis pavēli - ja notiek uzbrukums objektam vai ja tiek apdraudēta dzīvība, drīkst šaut bez brīdinājuma šāviena. Viņi bija bruņoti ar Kalašņikova automātiem un bruņu vestēm, kas svēra aptuveni 16 kilogramus.

Zinu, ka par šo uzbrukumu mēs tikai kaut kādas vispārējās frāzes protam pateikt, lai arī tajā naktī bijām šokēti un dzīvojam katrai ziņas drumsļai līdzī. Taču viss bija tik pretrunīgs, arī izmeklēšana ilga daudzus gadus. Mūsdienās, pateicoties internetam, to vakaru var lasīt kopā kā mozaikspēlē. Gan jau tāpat no pretrunīgiem gabaliņiem.

Kāpēc vispār bija vajadzība uzbrukt ministrijas ēkai? Tāpēc, ka nebija interneta, serveru un hakeru, teikšu. Jo vajadzēja ministrijas dokumentus.

Pie mums dzīvoja PSRS armija un milicijas specvienība OMON, turklāt Rīgas miliči bija sašķēlušies divās politiskās daļās – tāpēc jau brauca palīgā miliči no laukiem. Vajadzēja tikai dokumentāciju – mapes, kas kabinetos, un tad var ienākt vecais ministrs Šteinbriks, ko

Godmanis bija nometis, pašpasludināties atkal par ministru, un tālāk jau viņš pats ar parlamentu un valdību tikšot galā, kā bija nepaklusējis.

"Tur bija sīki izstrādāts plāns, un ne jau OMON to izdomāja. Mēs zinājām, ka 13. janvārī Lietuvā bija iesaistīta specvienība Alfa. Notikumu līdzdalībnieki un aculiecinieki piemin tā dēvēto trešo spēku, kas, visticamāk, atradās Bastejkalnā. Iespējams, tieši šie nenoskaidrotie cilvēki sāka šaut," vēl 2011. gadā galvenā šīs lietas izmeklētāja Rita Aksenoka pauda, ka neatpazītais *trešais spēks* varēja būt vairākas vienības, kā lasāms Ata Rozentāla rakstā diena.lv. "Krusta kazarmās bija vienība no Pleskavas. Liecībās parādās, ka bija cilvēki melnos mēteļos, iespējams, tieši kāds no viņiem sāka šaut. Viens no viņiem it kā bija ievainots un pēc tam noslēpumaini pazuda."

Un ministrs Vaznis divdesmit gadus pēc notikušā turpat sāstīja: "Bija skaidrs, ka Lielupes sanatorijā speciāla brigāde no Vitebskas, skaitījās Bulgārijas sportisti, staigāja sporta tērpos, bet runāja krieviski, un uz Rīgu tika vesti divos autobusus. Vēsturniekiem būtu ko darīt gan mūsu, gan Krievijas arhīvos, jo daudz kas vēl nav atklāts."

Ielasījos, kas notika omoniešu štābā Vecmilgrāvī – tāda informācija, šķiet, nav mūs ļoti skārusi. Toreiz no Ļeņingradas atsūtītais deputāts Sungurovs nesen, pirms 10 gadiem, stāstījis Viesturam Sprūdem un Latvijas Avizei: "Iegājām, bet tur visi sež, līdz zobiem apbruņoti, un klausās, kā sievietes no Padomju virsnieku sievu savienības viņiem *skalo smadzenes*. "Jūs esat mūsu vienīgā cerība; mūs visi citi nodevuši; ja jūs izturēsiet, mums visiem būs labi," un tamlīdzīgi. Atļāva runāt arī mums. Tikko es sāku stāstīt, kas notiek valstī, tā piecēlās omoniešu polītruks Kuzmins un teica: "Ja neizbeigsiet pretpadomju propagandu, mēs pēc 10 minūtēm nošausim jūs pie tās sienas.""

Vēlāk viens no omoniešiem pienācis atvainoties: ""Mēs te visi tādi satracināti, jau trešo mēnesi guļam apbruņoti. Mūs katru dienu pa slepeno telefonu brīdina, ka rīt latvieši nāksot mūs nogalināt." No tā varēja secināt, ka šos puīšus kaut kam gatavo. Zombē."

Sungurovs sen ir Sanktpēterburgas humanitāro un politisko pētījumu centra Stratēģija prezidents. Es pati nebiju aizdomājusies par šo, arī mums tik ļoti būtisko: "Jūs Padomju Savienībā atradāties tikai 50 gadus, bet mēs – 70. Nomainījušās divas trīs paaudzes. Cilvēkos daudz kas iznīdēts. Krievijā viņi nav gatavi demokrātijai. Viss jāsāk no mēsliem. Notiek mētāšanās starp *dzelzs roku* un *tautas gribu*."

Un arī par to *trešo spēku* viņam ir savas domas: "Es domāju, tie bija kādu radikāli noskaņotu spēka struktūru pārstāvji – desantnieki vai GRU (PSRS armijas izlūkdienests) ļaudis." Jo kādā ballītē pie GRU ģenerāļa viens iedzērušais viņam tā kā izplāpājies, ka pats tur bijis. "Manuprāt, tur viss bija iecerēts tā, lai sāktos triecienuzbrukums ministrijai. Tad būtu apšaušana, pēc tam armija varētu izvest ielās kaujas tehniku. Man ir teikts, ka jaunākie virsnieki, tikko Rīgā sākās šaušana, metās darbināt kaujas mašīnu dzinējus, lai ietu palīgā omoniešiem. Tikmēr augstākie virsnieki, kas bija gudrāki, teju gūlušies viņiem ceļā, lai tikai viss nesāktos. Tur patiešām viss karājās mata galā. Ja tehnika izbrauktu ielās, mestos uzbrukumā Augstākajai Padomei, tad uzliesmotu kas tāds, ka Dienvidslāvija, salīdzinot ar PSRS, šķīstu nieks."

Bet to, kas tobrīd norisinājās ministrijas iekšpusē, vēlāk pierakstījis viens no astoņiem Iecavas miličiem – Alģis Simanavičs. Iepriekšējoreiz tādus skopos kauju pierakstus - ar trajektorijām un

uzvārdiem – lasīju pusaudzes gadus skolā, taču šie mēs atradāmies salīdzinoši blakus un savās mūsdienās. To grūti aptvert aizvien.

“Uzbrukums sākās ap pulksten 21.00, kad Iecavas miliči Simanavičs un Markūns apsargāja centrālo ieeju, bet Bergs un Kociņš apsargāja otro ieeju. Pa Raiņa bulvāri ar ieslēgtām gaismām lielā ātrumā tuvojās divas trafaretas milicijas automašīnas un kravas automašīna, pilna ar OMON kaujiniekiem. Uzbrucēji sāka šaut ar trasējošām lodēm, vienlaicīgi šāva arī no blakus esošās Celtniecības ministrijas ēkas ar ložmetēju un no vairākām vietām Bastejkalna parkā. Simanavičs un Markūns atklāja uguni uz uzbrucējiem un atkāpās uz galveno ieeju, kur Simanaviču ievainoja gūžā. Kociņš un Bergs pie otrās ieejas tika atbruņoti bez kaujas. Sīvākās kaujas notika ēkas pirmajā stāvā, kuru aizstāvēja Markūns, Traumanis, Kļaviņš, Zaļais un Jasevičs. Jaseviču ievainoja kājās, bet Zaļo vēderā, ievainoja arī Markunu.

(..) Kauja ilga apmēram stundu, un ēku ieņēma no augšstāva, kur pretojās Latvijas Iekšlietu ministrijas vadības apsardzes darbinieki. Iekštelpās bija cauršauti radiatori, un tās bija pilnas ar tvaiku un ūdeni. OMON kaujinieki meta granātas ar asaru gāzi, bet tās iekrita ūdenī un nodzisa. Starp ceturto un piekto stāvu nošāva vada komandieri leitnantu Vladimiru Gomanoviču, kam divas lodes bija trāpījušas kaklā.”

Nezinu, kad pierakstīts, bet publicēts pēc gadiem, 2004., latvijaslaudis.lv.

Valerijs Markūns visus šos 25 gadus brauc pie skolasbērniem. “Es pārstāvu dzīvo vēsturi, jo 1919. gada Latvijas Brīvības cīņu dalībnieku jau vairs nav,” lasu 15. janvāra Antras Gabres rakstu nra.lv. “Neuzskatu to par varonību, bet, jā, mēs bijām tie, kas piedalījās neatkarības veidošanā ar ieročiem. Tajā laikā cilvēki nedomāja par varoņdarbiem, bet bija pārliecināti, ka jāaizstāv brīvība.”

Jā. Tā bija. Cilvēki nesavtīgi bija gatavi uz jebko, ko vajadzēs.

Bet. Līdztekus bija arī izpalīgi – kāds ministrijā atslēdzis savienotos bēniņus ar nākamo ēku, kas bija Kara komisariāts, tāpēc uzbrukt varēja arī no augšas. Nodevēju esot bijis pietiekami - Aleksandrs Kuzmins, OMON Rīgas priekšnieks, piemēram, ticamu seju stāstīja – es to video redzēju -, ka viņam iedalītajā objektā - Tautas frontē - bija savējie, kas uzbrukuma brīdī atvērs durvis no iekšpuses. Un arī citur viņiem tādi bijuši. Un ka tam, kas notika Viļņā, bija jānotiek Rīgā. Tikai ievērojamāk. Pusstundu pirms plašā uzbrukuma daudziem objektiem vienlaikus, tika saņemts: *Otboj!* Kāpēc atcēla – arī viņam šīs atbildes nav. To visu stāstīja viņš.

Bet Valerijs Markūns, piedzīvojot reālo uzbrukumu, jūtas pilnībā sevi pārbaudījis: “Tas brīdis bija šaušalīgs, ja šauj virsū no pistoles, kalašņikova, rokas ložmetēja... Uz mani pirms tam nebija šauts. Lodes lido, atsitās rikošetā, viss mirgo, sprāgst, uz mums meta asaru granātas, acis asaro, paelpot nevar, visapkārt tvaiks no sašautajiem radiatoriem. Par varonību tobrīd nedomāju, bija jāizdzīvo, jāaizstāvas un jāšauj pretim. Jāni sašāva abās kājās. Kad Jāni ievainoja un viņš vairs netika pie ieroča, omonietis piegāja un iešāva viņam otrā kājā. Tā bija riebīga sajūta.”

Varam pieņemt, ka varbūt varēja būt tāds rīkojums, par kādu šur tur toreiz ieteicās – bez letāliem upuriem! Jo - nenošāva. Iešāva otrā kājā. Un tieši Jāņa Jaseviča nesen vairs nav viņu astotniekā. “Bijām astone, nu esam septiņi.”

Mums katram ir savs barikāžu stāsts, un kopējais jau kļūst diezgan monumentāls, bez niansēm. Taču šos puīšus no Iecavas esam aizmirsuši. Man kauns.

Kāds puisēns savulaik vienā Rīgas ģimnāzijā Valerijam pajautājis: Vai pēc tās kaujas palikāt dzīvs? Uzreiz var saprast laikmetu, kad to jautāja – lielajā datorspeļu bumā, kad parasti cilvēkam bija vairākas *dzīvības*. Bet tas nekas. Viņš bija klausījies, domājis līdz un jautājis. Tāpēc ticu, ka pēc šīs tikšanās viņā ir tāds nospiedums, kāda nav daudzus vienaudžos.

Tieši šodien Džina, mana senākā draudzenīte Rīgā, nu jau ilgi žurnāla Una galvenā redaktore un kurai šodien dzimšanas diena, minēja, ka tas novēlējums, kas jaunībā likās visgarlaicīgākais un bez izdomas – Labu veselību!, tagad liekas vissvarīgākais. Ja ir veselība, viss var notikt - tā mēs nupat.

Burtiski uzreiz izlasīju, cerams, vienreizēju ziņu – nekad nebijušu un, cerams, jau pēc pusgada tā liksies tāla un aizmirsta kā veca kinohronika. Jo viss būs labi. Taču šobrīd ir pavisam divaini un satricinoši, jo neesam piedzīvojuši valsts vadītāja akūtu saslimšanu, un kur nu vēl tādu - pēkšņi Valsts prezidentam Raimondam Vējonim operē sirdi. Sepses infekcija.

Tikko portāli biezā slānī visu man izskaidroja - sepse ir vispārēja infekcijas saslimšana, kas var izplatīties visā organismā. Tā ir asinssaindēšanās. Tāpat jau nemediķis nevar izprast būtību, precīzi kas ir tāda asinssaindēšanās, tieši kas organismā tobrīd notiek.

Zinu tikai, ka aktierim Leonīdam Grabovskim tā bija ne pārāk senā vasarā, pēc kaut kā diezgan nekaitīga sākusies, kā viņa kursabiedri stāstīja. Tas bija negantais gadījums. Viņš nomira. Ingrīdas Vilkārses meitai Gunai, kuru labu tiesu bērnības audzināja arī scenogrāfs Mārtiņš Vilkārsis, tā sākās it kā pēc zoba izraušanas, viņu draugi stāstīja. Guna dzīvoja ātri, teica Ingrīda. Un viņa, būdama mamma, ļoti kontrolēti varēja pieņemt Krista Kalniņa teikto tādā brīdī, ka tas ir kā nomest vecās drēbes – zaudēt ķermeni. Tas - tā kā atnāc mājās un novelc drēbes, atceros Ingrīdas teikto pirms pāris gadiem.

Gunu nebiju redzējusi gadus sešpadsmit, un tas ir liels lēciens starp meitenes trīspadsmit un teju trīsdesmit... Man likās unikāli, kā trīspadsmit gados viņa viena pati brauca ar autobusu uz Rīgu, kad mēs palikām atpūšoties Engurē. Tur es viena pati dzīvoju uz baržas, lai rakstītu Godmaņa grāmatu, un pie manis atbrauca jelgavnieku kompānija ar manu seno pasniedzēju Annu Jansoni, Artūru Skraštiņu, vēl studentīņu, un citiem, kas mitinājās mazliet ārpus Engures. Gunas aprikojums vasaras vidū bija mugursoma, uz kuras piestiprināts lācis, lielāks par mugursomu, rokā būris ar kanārijputniņu, un apakšā maza dūsmīga meitenīte, kā gadījās tai reizē. Tāda maza Pepija, kurai autobusā vajag daudz vietas. Tie sava ceļa gājēji aiziet tikai savu ceļu...

Augustā pirms trīs gadiem viņa uz lauku balli pie manas pasniedzējas atbrauca ar plātsmaizēm no savas kafejnīcas, meitu, vīru ar viņa dēlu un suni Ivaru, kas mums bija lielais prieks – viņš bija nevaldāms, bradāja, laužās visam kam cauri, leca, aulekšoja, un – jā, visa uzmanība tikai uz viņu, jo garu laiku dzirdējām blāvienus: Ivar, ko tu dari krūmos!?, Ivar, nelec uz galda!, Ivar, nečurā uz paklāja... Kaut kas no Pepijas vēl virmoja caur suni. Mēs, nepieradušie, pārsmejāmieš locīdamies... un bijām priecīgi par katru Ivaru, kurš neatradās te.

Tik jociģi bija ar Gunu runāt - kā jau, kad bērni izauguši un ir pavisam citādi. Tik sievišķīga viņa bija, tik apņēmīga un uzņēmīga – vienkārši baudīju viņas starojumu. Cilvēki ar jaudu staro jaudīgi.